

Abadía de Sant Josep de Clairval

Tardor de 2020

Estimats Amics,

El 12 de maig de 2013, amb motiu de la canonització dels màrtirs d'Otranto, el Papa Francesc deia: «L'Església proposa, per tal de poder-los venerar, una multitud de màrtirs que, l'any 1480, foren cridats a donar el més gran testimoni de l'Evangelí. Al voltant de 800 persones, supervivents del setge d'Otranto, foren decapitades als afores de la ciutat per no renegar de la pròpia fe i varen morir confessant a Crist ressuscitat. On varen trobar la força per restar fidels? Precisament en la fe, que ens fa veure més enllà dels límits de la nostra mirada humana, que, més enllà de la frontera de la vida terrena, ens fa contemplar el cel obert -com deia sant Esteve- i a Crist viu a la dreta del Pare (cf. Fets 7, 55-56)».

En el darrer quart de segle XV, l'expansió conqueridora de l'Imperi Otomà representa una temible amenaça per a la cristiandat. En el segle XI, els turcs seljúcides procedents d'Àsia central, convertits a l'islam, han envaït l'Imperi Bizantí. A partir de 1299, el príncep Osman, que donarà nom a la dinastia otomana, uneix els clans turcs sota el seu domini i amenaça l'imperi Bizantí fins el mateix nucli. L'any 1453, els turcs entren vencedors a Constantinoble, la "segona Roma". El sultà otomà Mehmet (o Mahoma) II, després d'haver profanat l'antiga basílica de Santa Sofia, la transforma en mesquita. Tot l'Orient cristià i també una part dels Balcans estan a partir d'aquell moment en mans dels musulmans. A pesar d'això, el conqueridor no se'n conforma, doncs el seu objectiu és sotmetre a tota Europa per fer d'ella una terra islàmica.

Desgraciada ciutat!

L'any 1480 es presenta per en Mehmet II com el moment favorable d'envair Itàlia, arrasada per guerres internes en les que s'hi troba implicat el rei de Nàpols, Ferran d'Aragó. El sultà preveu dues ofensives combinades: una cap el Vèneto, per via terrestre a través dels Balcans (ofensiva que serà detinguda per la resistència hongaresa) i l'altra cap a Apúlia (en el sud-est d'Itàlia), per via marítima. El Papa Sixte IV adverteix en aquests termes als seus compatriotes de l'amenaça turca: «Italians, si encara voleu dir-vos cristians, defenseu-vos!». Però la seva crida cau al buit, i Mehmet II declara al Papa amb sarcasme: «Faré que els meus cavalls mengin la civada sobre la tomba de sant Pere». Per la seva banda, sant Francesc de Paula (1415-1507), el cèlebre eremita de Calàbria, ha predit varies vegades la invasió imminent del regne de Nàpols pels turcs. A principis de 1480, en presència dels seus companys de l'Orde dels Mínims, el sant exclama mentre mira en direcció a Otranto: «Ah, pobre ciutat, quants cadàvers cobriran els teus carrers! Quanta sang

Els màrtirs d'Otranto

Drets reservats

cristiana t'inundarà!». Francesc de Paula mana advertir del perill al rei de Nàpols, suplicant-li cridar les seves tropes que es troben a la Toscana, on participen en una guerra fratricida, per defensar el seu regne; però Ferran tracta al sant de derrotista i li ordena que calli.

El cap d'Otranto, o península salentina, "taló" i punt més oriental de la bota italiana, s'avança com un sentinella vers la sortida del mar Adriàtic, a menys de 100 km d'Albània, en poder dels turcs des de 1478. Ciutat grega en l'antiguitat, potser Otranto veié desembarcar a sant Pere procedent d'Antioquia de camí cap a Roma. Administrada durant molt de temps per Bizanci, l'any 1095 fou el punt d'embarcament dels 12.000 creuats normands conduïts per Bohemond de Tarento. L'any 1219, fou rebut allí amb honor, sant Francesc d'Assís, de retorn de Terra Santa. Prop d'Otranto es troba el monestir basilian de sant Nicolau, els monjos del qual celebren la litúrgia en llengua grega.

Bloquejada a Rodes per la defensa dels cavallers de sant Joan, la flota otomana -més de 150 vaixells- abandona el setge d'aquesta ciutat per dirigir-se vers el cap d'Otranto, duent a bord 18.000 soldats; el 29 de juliol de 1480, arriba a les costes. L'objectiu inicial era el port de Brindisi, però un vent contrari obliga els vaixells a prendre terra 50 milles més al sud, en Roca, lloc situat a pocs quilòmetres d'Otranto. En el moment del desembarcament dels turcs, aquesta ciutat només compta amb una guarnició de 400 homes. La població d'Otranto s'afanya a demanar auxili al rei Ferran: «Si vostra Majestat no prén immediatament

les mesures indispensables, correm greu perill de sucumbir; complirem amb el nostre deure, però la nostra mort no serà el pitjor, ja que el que fa por és el mal causat al servei de Déu i als interessos de vostra Majestat». A pesar d'això, Ferran no disposa de tropes disponibles i no podrà intervenir a Otranto fins varies setmanes més tard.

Les claus llençades al mar

L'1 d'agost, els turcs desembarquen sense haver trobat resistència. Els habitants han format barricades en l'interior de les fortificacions. El paixà Agometh, general de l'exèrcit turc, envia un missatger per proposar-los una rendició amb avantatjoses condicions: si no oposen cap resistència, homes i dones seran lliures, podent-se quedar sense patir danys, i podent anar-se'n. Després d'un animat debat, els notables de la ciutat decideixen per unanimitat resistir a l'invasor i combatre "per Déu i per la pàtria". No volen trair el seu rei ni obrir als infidels un accés a Itàlia. Un dels ancians de la ciutat, Ladislao De Marco, respon d'aquesta manera a l'intendent turc: «Si el paixà vol Otranto, l'haurà de prendre per la força, perquè darrere els murs hi ha els pits dels ciutadans». Per eliminar qualsevol equivocació, De Marco pren les claus de la ciutat i les llença al mar des del capdamunt d'una torre.

Llavors, els canons otomans llencen sobre Otranto un huracà de projectils. En el transcurs de la nit, bona part dels soldats de la guarnició napolitana s'enfilen pels murs de la ciutat amb cordes i fugen, i els habitants queden sols per defensar la ciutat; en endavant, la batalla resulta desigual. A l'alba del segon dia, els assaltants obren un forat a la muralla, per on s'hi precipiten, però son rebutjats pels defensors. Un nou atac tampoc tindrà gaire èxit, doncs els otrantins tiren aigua bullent per sobre els turcs que intenten escalar les fortificacions. No obstant, el bombardeig incessant de l'artilleria otomana acaba provocant, l'11 d'agost, el trencament de la part més fràgil de les muralles, pel qual forat s'introdueixen els assaltants. Els defensors de la ciutat, dirigits per Zurlo i Falconi, que combaten amb gran força, es desplomen davant el gran nombre dels assaltants. Les hordes otomanes es precipiten cridant pels carrers, saquejant i cremant les cases una a una i massacrant els seus habitants. Un gran nombre d'otrantins s'ha refugiat i atrinxerat a la catedral, defensada amb l'energia de la desesperança per alguns homes armats. El vell arquebisbe Stefano Pandinelli, vestit amb els seus hàbits pontificis, distribueix per darrera vegada als seus fidels el Pa de Vida; després, un dominic, fra Fruttuoso, els anima a preparar-se cristianament al martiri. Les seves frases es veuen interrompudes pel soroll de la porta principal, destrossada pels ariets dels assaltants, els qui redueixen definitivament al silenci al predicador i es precipiten vers el bisbe, assegut a la seva càtedra. El paixà Agometh li pregunta qui és: «Sóc l'indigne pastor d'aquest ramat de Crist». Un dels turcs li ordena que no pronunciï més el nom de Crist, sinó solament el de Mahoma. L'arquebisbe exhorta el seu agressor a convertir-se si no vol patir la sort de Mahoma, que va ser jutjat pel tribunal de Déu per la seva impietat. Fora de si, el paixà ordena que el bisbe sigui

decapitat. Aquesta execució és el senyal d'una matança general, de manera que la sang dels cristians es vessa a dojo a la catedral profanada.

Passats tres dies, el paixà Agometh suspèn la matança i ordena els soldats que reuneixin tots els homes vàlids de més de quinze anys. Li presenten davant d'ell uns 800 homes (813 segons una tradició). Un sacerdot renegat de Calàbria resta al costat del cap otomà; amb la traducció dels seus mots, s'esforça en convèncer els otrantins perquè reneguin de Crist. «La victòria dels musulmans –els diu– és una prova de que Mahoma es més poderós que Crist. Si us convertiu a l'islam, salvareu la vida i conservareu els vostres béns; en cas contrari, tots sereu massacrats».

Un sastre valent

Llavors, un sastre de certa edat nomenat Antonio Primaldo s'aixeca i es dirigeix als seus companys amb el següent discurs: «Germans, acabem de sentir a quin preu se'ns proposa comprar el dret a perllongar aquesta miserable vida. Hem combatut fins avui per la nostra pàtria, per la nostra vida i pels nostres amos terrenals. A partir d'ara, ha arribat el moment de combatre per salvar les nostres ànimes redimides per Nostre Senyor. Ja que Ell morí per nosaltres en la Creu, cal que també nosaltres morim per Ell, fermes i constants en la fe. Mitjançant aquesta mort terrenal, rebrem la glòria del martiri i la vida eterna». Després de sentir aquestes paraules, tots criden a l'uníson i amb fervor que prefereixen mil vegades morir de qualsevol mort abans que renegar de Crist. Cadascun exhorta els seus companys, uns als seus fills i d'altres als seus pares a dir, "sí a Crist" i "no a Mahoma", siguin quines siguin les circumstàncies.

No obstant, el cap dels turcs promet una vegada més als presoners cristians que els tornarà les seves esposes, els seus fills i tots els seus béns si pronuncien la "shahada", fórmula ritual que els convertirà en musulmans: "No hi ha cap més Déu que Alà i Mahoma és els seu profeta". En realitat, pronunciar aquesta frase equival a una apostasia. Primaldo la rebutja i renova el seu jurament de fidelitat a Crist, que la multitud repeteix amb fervor, sabent que JESUCRIST és Déu i que *no hi ha sota el cel cap més nom donat als homes pel que nosaltres devem salvar-nos* (Fets 4, 12).

JESUCRIST és, en efecte, l'únic Salvador dels homes, com ho recordava la Congregació per a la Doctrina de la Fe en un document aprovat per sant Joan Pau II: «Ell sol com Fill de Déu fet home, crucificat i ressuscitat, en virtut de la missió rebuda del Pare i en la potència de l'Esperit Sant, te l'objectiu de donar la revelació i la vida divina a tota la humanitat i a cada home. En aquest sentit es pot i s'ha de dir que JESUCRIST te per al gènere humà i la seva història, un significat i un valor singular i únic, només d'ell propi, exclusiu, universal i absolut. Jesús és, en efecte, el Verb de Déu fet home per a la salvació de tots. Recollint aquesta consciència de fe, el Concili Vaticà II ensenya: "El Verb de Déu, per qui tot fou fet, s'encarnà perquè l'home perfecte, salvés a tots i recapitulés totes

les coses. El Senyor és el fi de la història humana, punt de convergència vers el qual tendeixen els desitjos de la història i de la civilització, centre de la humanitat, goig del cor humà i plenitud total de les seves aspiracions. Ell és aquell a qui el Pare va ressuscitar, exaltà i va col·locar a la seva dreta. Constituint-lo jutge de vius i de morts” (*Gaudium et spes*, 45). És precisament aquesta singularitat única de Crist la que li confereix un significat absolut i universal, pel qual, mentre és a la història, és el centre i el fi de la mateixa: *Jo sóc l’Alfa i l’Omega, el Primer i el Darrer, el Principi i el Fi* (Ap 22, 13)» (Declaració *Dominus Iesus*, 6 d’agost de 2000, n. 15).

Furiós per la constància dels 800 presoners en la seva confessió de fe, Agometh decreta la seva condemna a mort. El 14 d’agost al matí, portant una soga al coll i amb les mans lligades a l’esquena, son conduïts a la colina de Minerva, a un centenar de metres de la ciutat. El sacerdot apòstata calabrès dona voltes al voltant d’ells i els ensenya una taula on està escrita amb caràcters llatins la “shahada”: «Pronuncieu aquesta senzilla frase i us salvareu». Però tots els condemnats, invocant a Jesús i a Maria, es mostren disposats a morir. El paixà ordena que Antonio Primaldo sigui executat el primer. Abans de posar el cap sobre el tronc, l’ancià exhorta els seus companys a ser forts en la fe i a mirar el Cel que els espera. La seva seguretat prové de la certesa de la seva fe:

«La fe és certa, més certa que tot coneixement humà, perquè es fonamenta en la Paraula mateixa de Déu, que no pot mentir. Certament les veritats revelades poden semblar fosques a la raó i a l’experiència humanes, però la certesa que dóna la llum divina és més gran que la que dóna la llum de la raó natural» (*Catecisme de l’Església Catòlica*, 157).

Signes certs

Seguint les paraules de sant Esteve, Primaldo exclama que veu el cel obert i els àngels consoladors. És decapitat d’un cop d’alfange, però, davant de l’estupor general, es posa dret; el seu cos sense cap, a pesar dels furiosos esforços dels botxins que l’empenyen i l’estiren amb cordes, es quedarà dret fins el final del suplici. Davant d’aquest miracle, un dels botxins, de nom Berlabei, es declara cristià. Aquesta conversió il·lustra l’afirmació del Catecisme de l’Església Catòlica de que els miracles de Crist i dels sants, les profecies, la propagació i la santedat de l’Església, la seva fecunditat i la seva estabilitat «són signes certs de la revelació, adaptats a la intel·ligència de tots» (*CEC*, 156). Ple de fúria, el paixà condemna el nou convers a l’empalament, i Berlabei és batejat d’aquesta manera en la seva sang. Quatre testimonis oculars (que encara eren nens o adolescents l’any 1480) varen explicar l’any 1539, amb motiu del procés de beatificació, el prodigi del cos decapitat però sempre ben dret de l’Antonio Primaldo, així com la conversió d’en Berlabei. En endavant, la colina de Minerva banyada amb tanta sang es dirà “Colina dels Màrtirs”, i allà els religiosos mínims hi fundaran, molt aviat, un monestir.

La caiguda d’Otranto i la matança d’una gran part de la seva població porten a Itàlia i fins i tot a tot l’Occident cristià, la consternació i l’espant. El Papa Sixte IV considera la possibilitat de fugir de l’amenaça de Roma i fa una crida a la creuada. Aterrats, els potentats italians i el rei de França abandonen les seves diferències. El rei Ferran s’afanya, en pocs dies, en fer la pau amb Lorenzo de Médicis, i un exèrcit internacional de creuats procedent de diverses nacions europees es posa immediatament en marxa vers el cap d’Otranto, sota les ordres del duc Alfonso de Calàbria, fill del rei de Nàpols. A pesar d’això, els turcs han reconstruït ràpidament les fortificacions de la ciutat. Els creuats queden atrapats tot l’hivern, mentre que els musulmans reben queviures i municions per via marítima, en vistes a una gran ofensiva a la primavera sobre Apúlia. Però el 3 de maig de 1481, el sultà Mehmet II mor de sobte, i la lluita pel poder entre els seus fills Bajazet i Diem desvia d’Itàlia l’atenció dels otomans. Aquest esdeveniment providencial permet a Alfons de Calàbria, després d’un setge de tres mesos, entrar com alliberador en la ciutat màrtir el 10 de setembre de 1481. El duc s’ha deixat convèncer per tal d’evitar un assalt que provocaria un gran vessament de sang. Els ocupants turcs han capitulat a canvi de salvar la vida i de poder retirar-se en quatre vaixells; Alfons els força a alliberar els presoners cristians que es disposaven a endur-se com esclaus.

Resistència salvadora

Només arribar a Otranto, els creuats descobreixen els cossos dels 800 màrtirs, intactes a pesar d’estar més d’un any a l’aire lliure. Alfons els fa enterrar provisionalment en les proximitats. El 13 d’octubre, gran part de les relíquies son traslladades a la catedral d’Otranto. Avui en dia, al voltant de l’altar de Maria, es pot veure un ossari amb les relíquies de 560 cossos; la resta de les relíquies foren traslladades a Nàpols. El balanç de la tragèdia és esgarrifant: dels 22.000 habitants d’Otranto, 12.000 moriren durant i després de l’assetjament; 813 homes foren decapitats (els màrtirs que acaben de ser canonitzats); la majoria de la resta d’habitants, dones i nens, se’ls varen endur com esclaus. Només un petit nombre d’otrantins va aconseguir escapar de la matança o de l’esclavitud. A pesar d’això, les dues setmanes de resistència dels habitants assetjats i el sacrifici dels seus màrtirs varen salvar Itàlia, permetent que els prínceps es reposessin i organitzessin una expedició salvadora. Els cronistes de l’època varen poder afirmar amb tota la raó que la resistència d’Otranto va permetre que se salvés Itàlia del sud i, fins i tot, la pròpia Roma.

Els miracles que s’han produït per la invocació als màrtirs d’Otranto –els noms dels quals son desconeguts, excepte el de Primaldo– o per les seves santes relíquies han estat innombrables fins els nostres dies: aura lluminosa al voltant dels ossos, curacions que tenen lloc de sobte, protecció de la ciutat d’Otranto contra nous assalts de l’islam o contra terratrèmols... El 4 d’agost de 1980, amb motiu del 500 aniversari de la tragèdia, sant Joan Pau II va anar a Otranto amb l’objectiu de venerar els

seus màrtirs. A la joventut que el va anar a rebre, el Papa li va dir: «Porteu en el cor, com una herència valuosíssima, l'admirable exemple d'aquells otrantins que, el 14 d'agost de 1480, a l'alba de l'edat moderna, varen preferir sacrificar la seva vida abans que renunciar a la fe cristiana. Aquesta és una pàgina lluminosa i gloriosa de la història civil i religiosa d'Itàlia, però molt especialment per a la història de l'Església peregrina en aquest món, la qual ha de pagar, a través dels segles, el seu tribut de sofriment i de persecució per mantenir intacta i immaculada la seva fidelitat a l'Espòs, Crist, Home-Déu, Redemptor i Alliberador de l'home... Sou els descendents d'aquella nissaga noble i forta que, després d'haver defensat amb valentia per tots els mitjans la seva estimada ciutat, també va saber defensar, de manera sublim, el tresor de la fe que se'ls va comunicar en el Baptisme... Eren potser aquells homes uns il·lusoris y estaven fora del seu temps? No, estimats joves! Eren homes autèntics, coherents. Hi havia entre ells joves que, com vosaltres, tenien ganes de viure, de ser feliços, d'estimar. Però que varen fer amb lucidesa i fermesa, la seva opció per Crist! Davant les ideologies contemporànies que exalten i proclamen l'ateisme teòric o pràctic, jo us pregunto a vosaltres: Esteu disposats a repetir els mots dels beats màrtirs "Preferim morir per Crist abans que renegar d'Ell"?... Estar disposats a morir per Crist suposa la decisió d'acceptar amb generositat i coherència les exigències de la vida cristiana; és a dir, viure per Crist».

El procés diocesà que va tenir lloc a Otranto l'any 1539 va permetre escoltar a deu testimonis oculars del martiri. Varen relatar els detalls que disposem, en especial els que

fan referència al paper essencial de l'Antonio Primaldo. El culte als 800 màrtirs "de temps immemorial" fou autènticament oficialment l'any 1771 per la Santa Seu, fet que equivaldria a una beatificació. En vistes a la seva canonització, el Papa Benet XVI reconegué l'any 2012 l'autenticitat d'un miracle: es tracta de la curació sobtada i medicament inexplicable d'una monja italiana, sor Francesca Levote, afectada d'un càncer avançat i incurable; aqueix miracle s'obtingué del Senyor l'any 1980 gràcies a les pregàries de la malalta, mitjançant la intercessió dels màrtirs d'Otranto.

El rebuig als valors caducs

El 24 de juny de 2013, el Papa Francesc es dirigia als fidels en aquests termes: «En dos mil anys, són tants els homes i les dones que han sacrificat la vida per romandre fidels a JESUCRIST i al seu Evangeli! I en l'actualitat, una mica per totes les parts del món, hi ha tants màrtirs, encara més que en els primers segles, que donen la vida per Crist, que son portats a la mort per haver-se negat a renegar de JESUCRIST! Així és la nostra Església ... Però també existeix el martiri quotidià, que no és la mort sinó la pèrdua de la vida per Crist, acompanyada per deure amb amor, segons la lògica de Jesús, la lògica del do, del sacrifici... màrtirs quotidians, màrtirs del quotidià! I hi ha tantes d'altres persones que perden la vida per la veritat!». Per concloure, el Papa es dirigia als joves: «No tingueu por d'anar a contracorrent quan volen prendre la vostra esperança, quan us proposen valors caducs. Endavant, sigueu valents i aneu a contracorrent».

Demaneu a Déu, mitjançant la intercessió dels màrtirs d'Otranto, la gràcia de ser fidels a en el "martiri quotidià", i, si cal, fins el martiri de sang. Aleshores veurem els cels oberts i a Crist a la dreta del Pare.

*+fr. Joan Bernat, l'Abat
i els monjos de l'Abadia*

• Per rebre (gratuïtament) la Carta de l'Abadia de Sant Josep de Clairval, cal adreçar-se a l'Abadia, les dades de la qual s'assenyalen tot seguit.

• Rebrem amb molta gratitud totes les adreces de possibles lectors que ens facin arribar.

• Ajuts:

Transferència bancària: IBAN (International Bank Account Number) : FR59 2004 1010 0405 6187 8A02 585.

BIC (Bank Identifier code) : PSSTFRPPDIJ, con título: Abbaye St Joseph de Clairval.

Targeta de crèdit: cf. la nostra pàgina www.clairval.com

Abbaye Saint-Joseph de Clairval (Ed. catalana) ISSN: 1956-3914 - Dépôt légal: date de parution - Directeur de publication: Dom Jean-Bernard Bories - Imprimerie: Traditions Monastiques - 21150 Flavigny-sur-Ozerain.

ABBAYE SAINT-JOSEPH DE CLAIRVAL – 21150 FLAVIGNY-SUR-OZERAIN – FRANCE

E-mail : abbaye@clairval.com – <http://www.clairval.com/>